

108129

XXXIV. évf. 1937. szeptember—október. 9—10. sz. (314.)

ERDÉLY

— HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT —

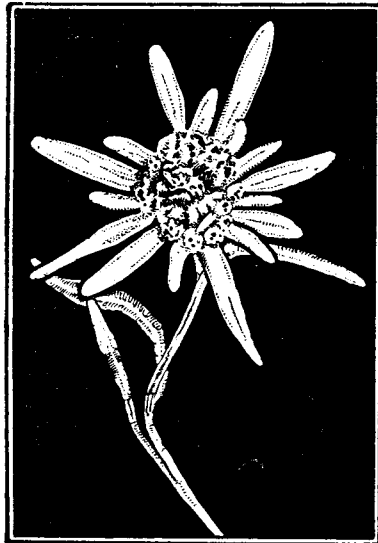
MEGJELENIK KÉTHAVONKÉNT

SZERKESZTI

DR. SZABÓ T. ATTILA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉRTESITŐJE

TARTALOM:

	Lap
Áprily Lajos: Tetőn	69
Vita Zsigmond: A természetjáró Áprily	70
Barczoni Géza: A Csalhó	72
B. E.: A rádió és a természetjárás	75
Herepei Gergely: Kirándulás a Rigire	77
Bán ai János: Természetjárók a tudományos kutatás szolgálatában	80
Brüll Emánuel: Nyárády E. Gyula könyve és a Tordai-hasadék neve	81
Dr. Szabó T. Attila: Dés helynevei	83
Kérelem népies növény- és állatnevek gyűjtésére	86
b. e.: Kirándulási takarékok	87
Kirándulási szabályzat	88
A természetjáró tízparancsolata	89
Egyesületi élet	90
Hírek	93
Szerkesztői üzenetek	96

Természetjáró - jelvények

Az E. K. E. gyopárdiszes csinos jelvényei, hasonló kerékpár zászlócskák és arcképes CFR természetjáró-igazolványok tagok részére hivatalos időben az irodában kaphatók. Kirándulások alkalmával az egyesületi jelvények viselését kérjük.

Jelvények, zászlók

sportklubok és természetjáró-egyesületek részére legszebben, legolcsóbban

Héjánál készülnek.

Megkeresésre mintát küld.

Kolozsvár-Cluj, Str. Iuliu Maniu 8.

Elismerten leg-
szebb munka csak

Balázs Ernő modernül berendezett fényképészeti laboratóriumában készül. Kolozsvár-Cluj, Strada Memorandului 12.

Dásán felszerelt raktár az összes fényképészeti cikkekben. Modern műterem. Dísz tárgyak.

Sport- és turistafelszerelést

nagy választékban jutányosan szerezhethet be

Schuszter Emilnél

Kolozsvár-Cluj

Piața Unirii

București

Calea Victoriei 32.

ERDÉLY

ÁPRILY LAJOS:

TETÖN

Kós Károlynak.

Ősz nem sodort még annyi árva lombot,
annyi riadt szót: „Minden összeomlott . . .”

Nappal kószáltam, éjjel nem pihentem,
vasárnap reggel a hegyekre mentem.

Off lenn: sötét ködöt kavart a kaflan.
Itt fenn: a vén hegy állott mozdulatlan.

Időkbe látó, meztelen tetőjén
tisztást vetett a bujdosó verőfény.

Off lenn: zsibongott még a völgy a láztól.
Itt fenn: fejez sajtval kínált a pásztor.

És békességes szót ejtett a szája,
és békességgel várt az eszfenája.

Távol, hol már a hó királya hódít,
az ég lengette örök lobogóit.

Tekintetem szárnyat repesve bontott,
átöleltem a hullám-horizontot

s tetőit, többet száznál és ezernél
s titokzatos szót mondtam akkor:

Erdély . . . *

* A költő *Esti párbeszéd* című kötetéből.

A természetjáró Áprily.

Az erdélyi ős csodálatosan derült, bágyadt ragyogása bearanyozta a tájat, az Enyed körül hullámosan emelkedő hegyek hátán lassan sárgásba fordult az erdők lombja és a heti munka fárasztó, idegeket tépő munkáját lerakva, hátizsákkal a hátán a hívogató erdő felé tartott Áprily Lajos. A város, ebben az időben a nyugtalanság lázában lobogott, menekülni kellett. És amint könnyű, nyugodt lépéseivel egyre messzebb és messzebb haladt, elmaradt mögötte a zaj, a lármás, kapkodó idegesség, mint eltévedt gyermeket ölelte magához a természet. A hegyekre érve már dalolt a lelke, a megtalált béke ujjongott benne.

Az Enyed felett húzódó Erchegység tetőinek egyikén fogant meg az a költemény, amely az erdélyi magyar líra egyik legfontosabb, sorsvállaló, iránytadó darabja lett. A költemény megszületését talán megmagyarázhatja egy kirándulás csodálatos, lelket felszabadító hatása, de gyökerei messze vannak eltemetve a költő ifjúságában.

A szülői háztól indul ki Áprily természetszeretete, a diákkori kirándulások eleven megfigyeléseiből később is elő-előbukkan egy-egy emlék (Alom a vár alatt), de többet jelent még ennél is a lélek mélyére beivódott finom természetérzés. Gyakorlat és késői tanulás, igyekezet ezt sohasem hozhatja meg. A természetnek nem színeit, nem is csak egyes jelenségeit látta meg Áprily, hanem a megelevenedett világ szíve dobbanását érezte meg, hogy azután lejegyeztesse a hegyek beszédét. Igazi nevelője a Gyalui-havasok fenyvesrengetege volt, ahova kolozsvári diák korában kijárogatott a vakációk alatt. Apja révén bepillantást nyert a havasi erdőmunkások különös, zordon életébe, hazájuktól messze szakadt, búsan harmónikázó olaszokkal ismerkedett meg és, hogy a szinte embertelen magány mennyire szívébe hatolt, azt mutatják évtizedek múlva visszajáró emlékei. (Izmayer, Apám emléke, Az irisórai szarvas.) A Gyalui-havasokban a végtelennek látszó fenyves félelmes hatása nyugtázta le és az iskolákból kikerült ifjában a testvér-szarvasok hangjára felhördülő fogoly szarvas-borjú képe a saját nyugatot szomjazó, szabadulni akaró életének vált jelképévé.

A sors nem engedte el olyan hamar Erdélyből Áprilyt. Az enyedi tanár sokat lázonghatott magában, de a természet ölen mindig elcsitultak lázadásai. A fiatal tanár idővel talált egy pár melegszívű kiránduló-társat és azután évről-évre friss kedvvel járta be a Bükkös, a Farkaspatak, a Szabaderdő minden zegét-zúgát, megmászta a Pilit, a Csákyát, bejárta az intregáldi völgyet, hogy fölkutassa a legjobb pisztrángos helyeket. Később maga is gyakran szervezett egy-egy kis társaságot. Szekerét fogadtak és úgy mentek el szombat-vasárnapra valamely környékbeli szép helyre. Ahogy maga mögött hagyta a várost, mintha egyszerre seperte volna ki a lelkéből a gondokat: az igazi természetjáró vidám kedélyével irányította a társaságot. Megbízható, egyenletes, hosszú lépésekkel haladt, minden színben, az útnak minden új fordulatában, a patak csacsogásában, a szél suttogásában gyönyörködött és ezért tudta, hogy hol érdemes tovább időzni, mikor kell előre sietni. Ismerte a fákat, a fűveket, a sziklákat és talán leginkább azt élvezte, amikor az este csendje ráborult a tájra és ő kihallgathatta beszédét.

Egyik legkedvesebb kiránduló-helye a gyopártermő intregáldi völgy volt. Itt számára a völgynek minden kanyarulata újabb és újabb meglepetéseket hozott. De talán fontosabb volt még ennél is az, hogy itt áldozhatott a halászás szenvedélyének. Áprilynak egyik legkedvesebb szórakozása kirándulásai közben a halászás volt. Az intregáldi patakok sziklákon zúgó, tájtájékoztató habjaiban vígan fickándoztak a pisztrángok; Áprily néha kifogyhatatlan türelemmel órákig is elálldogált és leste horgával a halakat. Közben vadászatot is, a háború utáni években egy pár vadásztársával eljárógatott szalonkalesre, özre. A vadászes izgalmait őrsi a *Szalonkales* című finom szonettje; a vadászatban rejelő megdöbbenő, szívbe markoló tragikumot örökíti meg a *Halálmadár*. Maga a vadászat azonban valószínűleg csak a természetjárás kísérső, kedves megfigyelésekre alkalmat adó időtöltés volt, nem szenvedély. Erre mutat az, hogy már 1923 körül anyagi okok miatt felhagyott a vadászattal és az 1924-ben megjelent *Fegyvertelen vadász dala* című versében örömmel hirdette az állatokkal való kibékülést.

Az Enyedre kerülő fiatal tanárban barátai hamar felismerték a kedves kirándulótársat, de hosszú ideig senkisé megsejtette, hogy szelíd mosolya költemények megfogalmazását rejtí. 1919-ben tűnik elő az ismeretlenségből a költő Áprily Lajos és első verssorozata, a *Falusi elégia* már a természet színeivel van átítatva. Azután egyre gazdagodnak a színek. Először emlékeiből merít a költő, de 1920-ban már egy-egy kószálása friss emlékekből összetevődő képe elevenedik meg verseiben. (Szeptember, Szalonka-les, Hóban.) A következő év még döntőbb jeletőségű, az addig szétszórta, futó képekben jelentkező természeti színek összeolvadnak, hogy maga a havas titokzatos világa táruljon elénk. 1921 pünkösdsje után jelenik meg a Pásztortűzben Áprily Lajos *Havasi namlója*. A nagyobbbrészt alföldi, dombvidéki magyar költészetbe ezzel hatol be első ízben a hegyek világa művésziileg megelevenített világításban. A havas, a hegylakók világa egész új terület a magyar költészetben, romantikus, népies költőink legfennebb távolról csodálták; a modern magyar költészet egészen városi jellegű, alig ismeri a természetet. Az erdélyi költők ismét megtöltik a természet illatával a magyar költészetet, ott találják meg lelkük nyugalmát, hitüket, életük értelmét. Áprily elsőnek indult a hegyi világ fölfedezésére, és egyúttal talán ő az első tudatosan, szívvel-lélelkel természetjáró költő a magyar irodalomban. Barangolásaiban szerzett élményei színezik, gazdagítják költészetét. Kevés-sel később Reményik részben az ő hatása alatt írta meg Radnaborbereken a *Vadvizek zúgását*.

Az ember beszél és a hegyek felelgetnek neki. A végtelent őrszik és a halál hívogató, békés arcát mutatják meg az embernek. A költő ki-kilesi a hegyek titkát, megérti saját élete törvényeit, mert élete gyermekkorától fogva hozzánőtt a hegyekhez. De csak az erdélyi hegyekkel dobban egészen együtt a szíve. Jöhetnek más élmények, messze vetheti a sors, de visszahívja a podságai forrás, az erdélyi fenyő-rönk. Áprily elhagyta Erdélyt, de a költő vágyakozása vissza-visszajár szülőföldjére. A természet hűségét követel és kegyetlenül tudja büntetni a hűtleneket.

Vita Zsigmond.

A Csalhó.

Egyesületünk folyóiratának egy régi évfolyamát forgatva ¹⁾ hangulatos kirándulás-leírást találok a fehér sziklájú Csalhóról. Szinte meg-elevenedni látom a Tölgyes felé szekerező vidám társaságot, amint tagjai a fenyvesek lehelte hajnali párában kedélyesen integetnek a közelben látszó Csalhó felé. Pedig de messzire van az még! Hagyjuk is őket előre döcögni, mi meg induljunk meg Borszékéről gyalogszerrel, mivel pénzünk kevés van s arra felé érvényben van még a székelyeknek adott kiváltság: „Akinék pénze, azaz lova nincs, járjon gyalog!”

Gyönyörű szép júniusi reggel van, ^{1/4}7-et mutat az óra a borszéki plebánián, amikor társaimmal búcsuzom a szíves vendéglátó plebánostól. Kellemesen hűvös fenyvesek között teli tudóval szívjuk a balsamos levegőt és megeresztjük az apostolok lovainak kantárszárát.

Egynegyed nyolckor rátérünk a hollói országútra. Mellette folyik a Holló patak. Csakhamar elérjük a községet, amelynek sehogysem akar vége szakadni. Amikor mégis elfogynának apró házikói, egy hid után már ott van Tölgyes. Figyelemre sem méltatjuk csinos házsorait, mert már jó ideje minden érdeklődésünket a messziről magasba törő Csalhó teljes egészében látszó vonulata köti le. Még egy fél órát kísérjük a rönköt szállító Holló vizét, aztán búcsút mondunk Erdélynek, átlépünk Moldovába és a Bisztricsorává átkeresztelkedett Holló mellett marsolunk aznapi útunk célja felé, a duráu-i kalugerekhez. Delet harangoztak Bistricioara falujának fatornyos templomában, mire a község elején az esővel egyszerre egy fűrészmalomhoz értünk. Ebéd közben szóba elegyedtünk a gazdával, aki örömmel újságolta, hogy meghallgatta Isten könyörgésüket, megjött a hat hét óta várva várt eső, az ikont (megszentelt kép) körülhordozó körmenet eredménnyel járja határukat. Részemről szívesen kitoltam volna az eredményt legalább három órával, mert annyi idő alatt számítottam elérni a hegyen át a kolostort. Na de a nép, illetőleg Isten akarata előtt meg kellett hajolni, és türelemmel viseltük a 2 órától ^{1/4}5-ig nyakunkba zuhogó áldást. Aki járművel közelíti meg a kolostort, az Repciun községig megy még a fent említett országúton; innen jobbra tér a Csalhó lábához vezető, jókarban tartott 9 km hosszú erdei út.

Őszintén szólva nem a legjobb emlékeim voltak az ilyen vándorló kalugerekkel kapcsolatosan és így kellemesen lepett meg a kolostor három tornyú temploma körül épült kis házikók rendessége, a szobák tisztasága, a barátok nagy részének teológiai képzettsége és nem utólcélára mély vallásosságuk.

Teljes bizalommal fogadtuk így el a számunkra felajánlott szobát, melynek falait különböző szentképek, díszes gyertyák és főleg értékes népi varrottasok díszítették. Ablakából jól áttekinthető volt az egész kis birodalom, amint békésen húzódott meg a boltíves kaputól a Csalhó lábát övező erdő széléig, várva az alkony leszállását, hogy fekete csuhás,

¹⁾ Urmánczy Nándor dr.: A Csalhó (Ceahlău). Erdély 1895. IV. 197—308 l.

hosszú hajú, kürtő formájú sapkát viselő lakóit a templomba rendelje esti imára. Fiatal házigazdánk különös szeretetnek örvend a közeli és távoli „népek” között. Eppen akkor Nyárádszeredából székely atyafiak voltak ott tanácsot kérni ügyes-bajos dolgaikban s egy ráolvasás és 10 lejes mise után talán megkönnyebülve tértek haza, várva kivánságuk beteljesülését. Gondolkozásra készítő jelenség! De térjünk napirendre felette. Végre is mindenkinek egyéni ügye a hite.

További szemlélődésünknek a beállott sötétség és a kegyetlenül zuhogó eső vetett végett. A szomszédságban levő Csalhó körül sűrű, fekete fellegek tolongtak; ez másnapi útunk minden reményességét összetörte. Szívesen adtam volna szükös pénztároból egy misére valót a barátoknak, hogy hordozzák újra körül az ikont az eső megállása érdekében. De hát még az egyik körmenet még meg sem jött, hogy indulhatott volna el a másik. Ugy éjfél tájban hallottam buzgó énekléssel kísért érkezésüket és azt gondoltam magamban: „Adtál Uram Isten esőt, nincs köszönet benne”!

Másnap reggel örömmel láttam, hogy az ég csatornái kiapadtak, és a Csalhót cirogató köd becsületes jószándékkal mindegyre magasabbra húzódik. Így hát egy szép nap reményében mondottunk búcsút kedves barátunknak és fél hétkor a zölddel jelzett ösvényen kaptatni kezdtünk a fehér sziklás birodalom felé. Az út eleinte dús kaszálón vezet, ezt helyenkint lengő buza- és bő termést ígérő kukorica-táblák váltják fel. Majd bekanyarodik a lombos erdőbe, itt lassan-lassan fenyők veszik át az uralmat. Valahányszor egy kis kikandikálásra van alkalom a sűrű fenyvesből, mindig kisebb és kisebbnek látszik a 842 méteren fekvő kolostor-falu. Egy óra múlva a menedékház előtt állunk. Ez azonban lelakatolva fogad. Megtöltjük a kulacsokat jóízű forrásvízzel, mert innen a Csalhó csúcsán túl fekvő másik menedékházig aztán nem ont magából vizet a mészkő. További útunkba torkollik be egy piros jelzésű hosszabb út a kolostortól; a jelzés most már fehér mezőben piros és zöld színnel vezet végig.

Az erdő szemlátomást apad, kísértetiesen fenyegető szikla-óriások ütik fel fejüket, és a hatalmas szál fenyők meghunyászkodva földön csúszó menekülőkké válnak. A nap fényesen ragyog a kék égen, melegével felcsókolja a párás köd minden csöppjét, és így mire a keleti oldal gerincén vagyunk, máris élvezetes kilátásban van részünk. Legelsőnek a Radnai havasok tűnnek fel északon. Lelkesülten ismerem fel különböző csúcsát: Né az Ünökő! Az ott a Korongyos, ez meg a Rebri és amott, leghátul a máramarosi Nagypietrosz.

Északkeletre Bukovina hegyei közül hátán tutajokat hordva, szalad a Beszterce vize. Keletre mind csenevészebb hegyecskek sorakoznak; azután már egybefolyik az ég, a levegő a végtelenbe nyúló moldvai síksággal.

Egy kövé meredt szénaboglyát csodálunk most meg, mely kb. 30–50 méter magassággal, 10 méter kerületével elszigetelt önállóságában folytonos útmutatónk. Elhaladva mellette, puha pázsítszönyegre lépünk. A nagy csendben egyszer-egyszer megkonduló kolomp szavát hozza a szél; ez a jó legelőkön szétszórt juhnyájak közelségét jelzi.

Tíz óraker voltunk az 1908 méteres Toac-an, a Csalhó legmagasabb csúcsán. Az innen elénk táruló tájképet a legnagyobb művész ecsetje is csak gyengén tudná utánozni. Hegyek-völgyek sokaságából mindenfelé ismerősökre akadunk. A már említett keleti látóhatár kiszélesedik minden irányban és egymásután akad meg tekintetünk a Hegyes, Cohárd, Szurduk, Gyilkos, Nagy-Hagymás terkein, míg a hosszú Hargita és a tevehátú Kelemen-havas nyugat-északnyugatra lezárja a további szemlélődést. Az ó-királyságbeli hegyek, térkép hiányában, rangrejtő magányukban elhallgatják előttünk nevüket. Alattunk 1000 méterre a duroai zárda úgy fest, mint valami zöld moha-fészekben a színes madártojás. A sötét fenyves sűrűjéből kopott, fehér mészkő-sziklák meredeznek felénk torzonborz alakzatukkal valóságos megkövesedett tündéerkertet formálva. A szélről ritkábban háborított oldalakon boróka és áfonyabokrok keverednek össze, közöttük már bontogatja szirmait a gyengén pirosuló havas szépe. A vad szakadékok falán meredek oldalakon harmatos fű-bölcsőjében, puha selymes polyában csecsemő korát éli még a havas leendő virákirálynője: a gyopár.

És mindegyik ráborul az idegeket nyugtató nagy csendesség.

Órákig időznénk a háromszögelési jelzőnél, de menni kell, sok lépés van még Gyergyóbékásig. Egyfertály délre előttünk van a második menedékház: a Cabana Dochia. 1828 méter magasan, az idő viszonyosságaitól erős kötésű betonépület védi a természetjárót. Hálóterme és egy konyha-ebédlő forma helyiség meleg otthont nyújt az ott éjszakázóknak. Jól rajzolt térkép, csalhói kalauz, néhány időjárásjelző feljegyzés áll az érdeklődők rendelkezésére. Egy-két középhőmérsékleti adatot én is lejegyeztem. Ime nyáron +20 C, télen -2 C, átlagos évi +8 C a hőmérséklet. A legalkalmasabb és legmegbízhatóbb időjárás augsztus hónapban van.

Fél egykor ereszkedünk lefelé a nyugati gerincen, állandóan a jelzést követve. Balkézre kelet felé marad a Csalhó délen fekvő második legmagasabb csúcsa, az 1853 méteres Oculesul mare, nemsokára a havasi tisztás után újra kezdődik a fenyves.

Leérünk a Nagy-Bisztra patakhoz; ennek folyását mintegy 5 km-t. délnyugati irányban követve, ismét találkozunk Erdély határával. Itt a patak egyesül a Kis-Bisztra vizével és tovább Bisztra néven folyik dél-délkelet felé, közvetlenül a régi határ mellett a róla nevezett szétszórtan épült községig. A Kord patak betorkolásától délre vesszük útunkat. Zsedántelkéig, honnan az Zsedán völgyén még 7 km van Gyergyóbékás elejéig. A jelzés a Zsedán- és a Bisztra-völgy találkozásánál végződik. Aki tehát a Gyilkos tótól keresi fel a Csalhót, az járművel tegye meg Zsedántelkéig a 25 km-es utat, itt figyelve és követve a jelzést 5 óra alatt szépen felérkezik a menedékházhoz, honnan már csak egy ugrás a Toaca.

A kirándulás a Csalhó csúcsáról élvezhető szép kilátás miatt felejtethetlen emlékét jelent a természetjárónak. Aki a Békás-szoros tájékán jár, igazán ne kerülje el ezt a szikla- és fenyőalkotta zordon és egyben bájos tündéerkertet!

Bacsoni Géza.

A rádió és a természetjárás.

A rádió megbecsülhetetlen eszköze a művelődésnek, hasznát hirtelenében meg sem lehet mérni. Talán leginkább a könyvnyomtatás feltalálásához lehetne hasonlítani azt a mélyreható változást, melyet a rádió a művelődésnek minden területén előidéz. Jelentősége és hatása ma még nem olyan szembeötlő, amint hogy nem volt kezdetben, az első évtizedekben a könyvnyomtatásé sem, de nem sok idő múltával annál feltűnőbb lesz. Ugy vagyunk véle, mint a természet nagyszerű, a megszokott méreteket meghaladó csodáival, bizonyos távlatból kell néznünk őket, hogy egész nagyságukban áttekinthessük. A különbség csak annyi, hogy amott az idő, emitt a tér távlatára van szükségünk.

A rádió dicsérete onnan jutott eszembe, hogy minapjában, pontosabban augusztus 7-én *Mesterházy Jenő*-nek a budai hegyek közeli kirándulólhelyeiről szóló rövid ismertetését hallottam. A felolvasásból kitűnt, hogy nem első ízben beszél erről a tárgyról, ez egy előadás-sorozatnak egyik része volt. Olyan lelkesedéssel szólt a kék budai hegyekről, a kilátásról, a levegőről, ahogy csak vérbeli természetjáró beszélhet, akit a természet szépsége valósággal elragad, de olyan hozzáértéssel és szabotossággal is, ahogyan csak igazi szakember képes. Aki természetjáró Pestre megy, el ne múlassa fölkeresni a budai hegyeknek legalább egy részét; nem fog találni égbenyúló sziklákat, hátborzongató szakadékokat, holttá sem fogja magát fárasztani, míg tetejükre ér, de aki a kicsiben, a változatosban, a bájosban is föl tudja fedezni a szépet, az igazi gyönyörűséget fog benne találni.

Ez az előadás kíváncsivá tett a magyar rádió műsorára, megnézgettem és meglepetve tapasztaltam, hogy minden héten van egy-két előadás, néha több is, amely elsősorban bennünket, természetjárókat érdekel. Ilyen volt *Kessler Hubert*-nek a felolvasása augusztus 12-én a világ legnagyobb barlangjairól, legrészletesebben az Aggteleki-cseppkő-barlangról szólt; aztán az a helyszíni közvetítés augusztus 6-án, melynek címe *Négy napig a magyar tenger körül mikrofónnal* volt; ennek célja a Balatonnak és környékének ismertetése volt; ilyennek tekinthető *dr. Becht Rezső*nek augusztus 20-iki előadása: Sopron, a legnyugatibb magyar város.

Ezeknek a rádióelőadásoknak az ismeretközlésen kívül főcélja az, hogy az országnak szép, kirándulásra, üdülésre vagy nyaralásra alkalmas helyeit ismertté, népszerűvé és ezáltal látogatottá tegyék. De arra is jók, hogy az idegenforgalmat növeljék, hogy a külföldön élő magyarokat ezeknek a helyeknek látogatására csábítsák, mert a forgalom pénzt hoz az országba. Ha több szép és versenybíró vidéke volna, bizonyára Magyarország is követné Olaszország példáját és a nagy nemzetközi nyelveken is terjesztené hírüket az egész világon.

Vannak aztán olyan előadások is, amelyek távoli országokat, más szárazföldeket ismertetnek, vagy a múlt utazásairól szólnak, ezek mind figyelmet érdemelnek természetjáró szempontból is. Csak az utolsó néhány hét műsorából sorolok föl egyet-kettőt. *Dr. Stancz Ernő*: Tél a százezer fő országában. A jakutok földjén Szibériában (július 4); *di. Wehner Józsefné*: Trópusi őrerdők Afrikában (júl. 9.); *Keöpe Viktor*:

Jávai vulkánok közt (júl. 26.); *Szabolcsi János*: Látogatás Málta szigetén (július 22.).

Ezeknél is érdekesebbek azok a fölolvadások, amelyekhez valami oknál fogva közelebbi közünk van, mint amilyenek a következők: *Hárs László*: Széchenyi csónakdájától a hétvégi kirándulásig (augusztus 24.); *Gál István*: Az ifjú Eötvös József báró európai tanulmányútja (aug. 9.); *dr. Trencsényi-Waldapfel Imre*: Andersen Magyarországon (aug. 17.); vagy kit ne érdekelne közülünk *Molnár Endre* előadása: Egy székely író utazása Brassóból Pestre 1861-ben (aug. 4.); vagy *dr. Szilády Zoltán*-nak, a nagyenyedi ref. kollégium volt nagyhirű tanárának csevegése: Találkozásaim a medvével (aug. 18.). A cím ugyan nem sokat árul el, de aki véletlenül meghallgatta és hallotta, hogy nagyobbik részében az erdélyi medvéről és a székelyről folyik a beszéd, lehetetlen, hogy meg ne szeretne volna ezt a lomhaságában is kedves állatot, *akiről* olyan szeretettel beszélt a szerző, ahogyan csak igazi jóbarátjáról szokott az ember. Jó is volna ezt az egész fölolvadást vagy legalább bennünket közelebből érdeklő részét folyóiratunk számára megszerezni.

Az is eszembe jutott végtére, hogy a közlekedés gyorsasága, a boszorkányos hírszolgálat nem kis mértékben fokozta az emberek helyváltoztatási, jobban mondva vándorlási kedvét. Ezt a vágyat, melyet sokan már túlzottnak is tartanak, ki kellene elégíteni, föl kellene használni az ország javára. Mi mindent lehetne idehaza minálunk, a mi gyönyörű hazánkban csinálni a természetjárás, a belső és az idegenforgalom előmozdítására. Sajnos, eddig inkább az ellenkezőjét tapasztaltuk, sok olyan intézkedés, amely vagy megnehezíti vagy megdrágítja a közlekedést, a szabad és könnyű forgalmat, pedig a természetjárók vándorlása nemcsak az egészség és a tudás gyarapítása szempontjából fontos, hanem gazdasági okokból sem kicsinylendő tényező.

De mintha mostanában kedvezőbb szelek fujdogálnának, mintha illetékes tényezők is kezdenék belátni, hogy az ország és a köz érdeke előbbvaló, mint egyesek vagy intézmények előnye; bel- és külföldön irodákat állítanak fel a mulasztások pótlására, az ország szépségeinek és gazdagságának közhírré tételére. Reméljük, hogy a Nemzeti Turista Hivatal (Oficiul Național de Turism) a rádiót is gyakrabban fel fogja használni ebben a munkában. Ennek az a haszna is meglesz, hogy akinek nem telik utazásra, legalább meghallgathatja, mi minden szép látni- és tapasztaltnivaló van ezen a földön, és ha testben nem is, legalább lélekben bejárhatja a kerek világot.

B. E.

<p><i>Természetjárók!</i></p> <p>BAERING sportárú megbízható és jó!</p> <p><i>Vásárlásoknál keressük ezt a márkát!</i></p>	<p><i>Sízők!</i></p>
---	----------------------

Kirándulás a Rigire.

— Néhai *Herepei Gergely* 1870/71. évi akadémiai naplójából.¹⁾ —

*Flüelen*ből 1871 május 24.-én délután $\frac{1}{2}$ 3-kor visszamentünk megint a kedves *Vierwaldstädti* tavon *Viznauba*, mely a *Rigi* hegy lábánál fekszik.

Ide d. u. $\frac{1}{2}$ 5 órára érkezünk s vártuk a *Rigire* felmenő gőzös indulását. De hiába vártuk csaknem 6 óráig, mégsem indult, holott a menetrendben az volt kiírva, hogy $\frac{1}{2}$ 6-kor indul fölfelé. Míg végre megkérdeztük a jegyet adó hirtelenszöke nőcskétől a dolog mibenlétét. O azután azt válaszolta, hogy ma nem megy a vonat, mivel nincs annyi vendég (20—30), hogy megérdemlje az indítást. Mi összenéztünk s fanyaran a szöke teremtés szemei közé mosolyogva, a faképnél hagytuk. Bölcs képpel tanácskoztunk, végre is elhatároztuk, hogy gyalog is felmegyünk, mert nincs is más mit tennünk. A hajó ugyanis már elment s a felcsigázott vágó is sarkalt.

Vezetőt fogadtunk tehát (3 frankon), aki magunkkal hozott apróságainkat és felsőnkét cipelve, egyszersmind útmutatónk lehessen a tenger színe feletti 5541 láb²⁾ magasságba meredező hegy kanyargós s nagyobb részben meredek ösvényein. A vezető azonban — nagy álmélkodásunkra — a vasúti sínek között vezetett főlebb-főlebb, amin hatalmasat nevtünk, mert hiszen — ha tudjuk azt, hogy szabad rajta járni — ezen az úton tulajdonképen minden vezető nélkül is felmehettünk volna. Na, de már megvan, hadd legyen ennek az embernek is egy pár centime jövelme, amely a vasút elkészülése óta amúgyis kezd megszűkülni.

Mentünk tehát kimért, lassú léptekkel, kimélve a lábat, a tüdőt, egyszerűen a testi erőnkét. Egyik talpfáról másikra lépegetve, egy szót sem szólva, mint valami *Golgotára* vezekelni csúszó bűnbánók haladtunk fölfelé. Egyszer-egyszer hátra tekintettünk, hogy az alattunk terülő panoráma lankadni kezdő erőnknek eleveenséget adhasson.

Amint így haladtunk valami másfél órát, egy oldalmagaslaton egy-egy faház ajtajában téjjel kínálkozó asszonyokat pillantottunk meg. Szomjasok lévén s vizet nem mertünk inni, könnyen engedtünk a kínálkozó alkalomnak. Bementünk egy ilyen kunyhóba, melyben egyszerű bútorzat s csaknem szegényes környezetben vaskos, piros-pozsgás, krinolinós dáma fogadott. Tejet kértünk kenyérral. Csak elbámultunk, midőn e csaknem szegény viskóban a legtisztább fehér porcellánedényekben behozta hőlgyünk a finom meleg tejet.

Bejött a házigazda is amúgy feltűrközve s meglehetősen foltos posztó-gúnyában. Bemutatta magát a háziasszony is szőttés vereskék

¹⁾ *Herepei Gergely* ref. pap, esperes (*1844. †1920.) 1870—71. években *Zürich*ben hallgatta a teológiai és mérnöki tantárgyakat. Eközben minden szabadidejét felhasználta, hogy a csodaszép szabad-*Svájcot* megismerje s egész életén át rajongója legyen. E néhány sor kedves részlete hosszabblélegzetű akadémiai naplójának.

²⁾ Ez a magasság 1800 méternek felel meg.

csikos öltözetében, fehér ruhával. Elgondolkoztunk ezeknek az egyszerű, kevés igényű embereknek elzárt élete felett, távol a világ zajától, kitéve e havastetőn a zord idő viszontagságainak, stb., stb. Boldogok vagytok ti mégis, egyszerű emberek, gondolók magunkban, mert nem ismeritek a nagy világot s annak cifra nyomorúságait. . . . „Ne mondja!” Igy rikkantott reánk egy pár újság, mely az ágyon hevert az okuláriummal lenyomtatva. Horrendum spectaculum et dictu! Hát, ti olvasni is tudtok jambor emberek? s még épen politikai lapokat?

Igy szégyenítette meg kicsinylő gondolkozásunkat ama havasi kunyhóban levő *Luzerner Zeitung* és *Freitagswacht*. Bizony, mily messze hat el egy kultur-népnek törekvése a világosság érdekében. De bezzeg, a mi *Maguránkon*, *Ciblesünkön* tengődő emberhez hasonlító lények szomorú életét még nem zavarta fel a műveltség démonának legkisebb s legártatlanabb bolygófénye sem. Szolgáljon azonban mentségünkre az a tudat, hogy kiskorúságunknak legnagyobb részint nem mi voltunk a fő okozói, hanem a századokon keresztül rajtunk élő török és német zsarnoki hatalom. Ezzel azután a dolgok mélyébe belátni nem tudó elődeink könnyelműsége szövetkezett, hogy az európai művelt nemzetek nyugalmát fenekestől felforgató *bunn*-barangolás az unokák unokáinak unokáiban is meg legyen torolva a mellettünk élő idegen nemzetek nem kis öröme, hogy annyi század leforgása után még most is *barbárnak* nevezhessenek. Most, ama tényeknek csaknem legendaszerű kora után 1419 évvel *Svájc* egyik legműveltebb városában: *Zürichben* mindennap este 8 órai harangozásokor minden *zürichi* polgár megemlékezik, hogy a 452-ik évben Kr. u. *das Zürichgau von den Hunnen unter Attila's verwüstet* s félelemteljesen még most is imádkoznak sokan minden este: *Uram ments meg a magyarok barbárságától* . . .

Tejünket megiván tovább zarándokoltunk. Végre nagy fáradtan s tökéletesen átizzadva, két órai gyaloglás után $\frac{1}{2}$ 8 óraker megérkeztünk egy nagyszerű fürdőépülethez, az úgynevezett *Rigi-Kaltbad*-hoz. Én annyira ki voltam fáradva a meredek s néhol csaknem függőleges hegy mászásában, hogy aznap képtelen lettem volna tovább gyalogolni. Hanem — szerencsénkre — egy ember, akivel utunkban többször találkoztunk, *Luzernben*, a havon s mindenütt vezetőnek ajánlkozott a *Rigire*, de mindég elutasítottuk, most megint előttünk állott a *Kaltbadnál*. És feddő prédikációt tartva mondotta nekünk, hogy úgy-e bár, kértem, instáltam az urakat, hogy fogadjanak vezetőül; ajánlottam pompásan járó lovaimat, de nem kellett. Most azután már úgy ki vannak fáradva, hogyha én nem könyörölnék önökön, egy tapodtat sem tudnának tovább menni. Emberünk elhagyva minket, ezt a feddő szónoklatot hátunk megett tele torokkal ordította utánunk. Mi pedig nem sok gondolkozás után a két lovat 3 frankon kibéreltük s felváltva négyen két lovon utazva $\frac{1}{4}$ 9-kor egy vendéglőhöz érkeztünk, melyet *Staffelnek*³⁾ hívnak. Ide beszállásoltunk . . .

Másnap reggeli 4 óraker már talpon voltunk, hogy az innen félórányi magasban levő *Rigi-Kulm* tetejéről a napfelkeltét lássuk.

³⁾ Illetőleg a *Rigi*-hegy e szakaszáról, az 1594 m. magasságban levő *Staffel*-ről *Hotel Staffelhaus*nak

Valami különös és soha nem tapasztalt érzések között gyalogoltunk a még ködös kora-reggeli homályban a csúcs felé. Útunk többnyire kétfelől hóval borított hegyszakadékok között vezetett. Egy-egy helyen hóvirághoz hasonló, de nagyobb szirmú, tölcséres fehér virágokat is láttunk, melyből tettünk is el emlékül.

Nemsokára a tetőn voltunk, mely kezdett népesedni. A tetőn levő vendégfogadó szállói: férfiak s nők hatalmasan beburkolozva. A férfiak plédek között, sőt némelyiken paplant is láttunk; a nők nagy dominó-forma öltözetben, tipegve-topogtak erre-arra, várva a legnagyobb panorámára, amilyen a világon csak lehetséges.

Egyszer csak egy hatalmas szél, mely orkánocskának is megjárna minálunk, zúgva, morogva, bömbölve száguldott végig az alattunk, körülöttünk s felettünk is számosan emelkedő havasok gerincein, de, bizony, még a mi gerincünkön is át-átrohanva. Járkáltunk, topogtunk s a jövő jelenetért el akartuk magunkkal feledtetni a fagyos jelent. Egyszer csak azután kelet felől valami kék és sárga színekkel átszótt fény tűnt fel. Résen fiú a szemekkel! — E szín lassan-lassan változni kezdett, mint egy óriási kaméleon. Most zöld, kék, habos fehér és lilaszínben játszadozott. Ekkor a szélroham a leggarabonciásabb kezdett lenni. Majd hirtelen az egész keleti láthatárt lángvörös fény öntötte el s minden veres lett, ami ott látható; havas, kopasz hegy és mennyboltozat. Már-már kezdett is előtünedezni a nap óriási tüztányérának felső karéja... Most, most nézd és borulj térdre, mint a mithikus ókor napimádója és mondd el fohászatot ama mindenekef teremő, fenntartó, éltető isteni Erőnek! Már félig láthatod is őt; alatta sűrű fehér ködburkolat, mely mintha hattyú pelyhéből rakott mennyezetes ágya lenne, oly fehér, hogy csak a felette elterülő tüztenger s az alatta tátongó sötét színek miatt látható. Erre azután már talpra is állott *Eő Feőnségessége* s amerre nézett, mindenütt fényt, világosságot terített el. Ágya már rendbe hozva, fölvetve. A fellegekárpitok oszladoznak. Már meg is mosdott és egészen üde s minden keresettség nélküli melegítő és világosító köntösében felöltözve. Csak minékünk nem méltóztatott egy kis meleget küldeni, pedig azt tanítják róla a földi bölcsek, hogy *világít, melegít ő mind a jóknak, mind a gonoszoknak*. Világítani, ugyan világított eléggé, annyira, hogy még igen is sokat láttunk. Láttuk alant a tóparti halászt hálójával akkorának, mint egy mákvirág; láttuk a nyáj között heverésző pásztorfiút, mint a tyúkot csirkéi között és láttuk ennek az óriási hegynek a a töve közelében a *Vierwaldstädti, Zugi, Küsnachti tavakat*, mint üde harmatcsöppeket egy óriási gyűszűvirág tölcséres kelyhéből föl-fölcsilámlani. A pásztorgyerek kürtjébe fújva terelgeti nyáját, amely hang, mint valami eltévedt, dolgos méh szomorú zummogása úgy hatott fel a magasba.

A szél egy óra alatt csendesedni kezdett, de végképen mégsem szűnt meg. Habár meglehetősen átfáztunk a tetőn, e ritka szép látvány azonban minden kellemetlenséget feledtetett.

Istenhözadót mondottunk ezután a *Rigi-Kulm*nak ... örökre. Igen, örökre! Mert ifjúság csak egyszer van egy életben s ha majd meglepnek az élet küzdelmes napjai s minél több évet hagysz a hátad megett, annál több gondot hordozol a válladon, és a gond: az élet sivár valója kioltja kebledből azt a lángot, amelynél ily szépnek, ily dicsőnek lát-

hatnád e világot, mint most ifjúságod idején! Sajátságos jellemvonása ez a természet remekműveinek, míg egyfelől határtalan gyönyört és csodálatot kelt az emberben, — másfelől leverő, szomorú gondolatoknak hosszú sorát ébreszti fel.

Míg ilyen gondolatok hánykódtak elmémben, elértünk oda, ahonnan egy órával ezelőtt elindultunk, a *Staffelbe*. Itt megreggelizvén, siettünk lefelé *Kaltbadig*, a *Rigi*-vasúti állomásig, hogy a felfelé jövő vonattal megint a völgybe, *Flüelenbe* térjünk vissza.*

Természetjárók a tudományos kutatás szolgálatában.

Kirándulóink egy kis figyelmességgel igen hasznos szolgálatot tehetnek szülőföldünk tudományos felkutatása érdekében. Egyelőre arra hívnók fel főként a *Székelyföldet* (Aranyosszékkel együtt) járó kiránduló testvéreinket, hogy útközben vagy pihenés alatt szétnézve *mohákat*, *zuzmókat* gyűjtsenek. A dolog nagyon egyszerű és egy kis jóakarattal igen-igen fontos adatokat juttathatnának a kutatók kezébe.

Mi tehát a teendő? A természetjárók a fák kérgét, sziklákat vagy a földet belepő mohákat, zuzmókat (a kéreggel együtt) tépjék, törjék vagy vágják le, az egy lelőhelyről valókat tegyék külön papirzacskóba vagy dobozba és írják rá pontosan a lelőhelyet (a község, vármegye, határ-rész, erdő, patak stb. nevét, esetleg a katonai térkép adatai alapján), a gyűjtés idejét és a gyűjtő nevét. Az egészet aztán küldjék be a *Székely Nemzeti Múzeum* igazgatóságának (Sfântul Gheorghe, jud. Trei scaune) akár [mint „Minta érték nélkül“ (Mostre fără valoare) jelzésű postai küldeményt.

A múzeum szaktudósokkal gondoskodik a növények pontos meghatározásáról. Ha a gyűjtő kívánja, az anyag egy részét visszakaphatja, így tudományosan meghatározott gyűjteményre tehet szert, és ha kedve kerekednék, lassanként önállóan is foglalkozhatnék a természettudományoknak ezzel a szép, de kevesek által művelt ágával.

Ez a felhívásunk, jobban mondva kérésünk nem azt teszi, hogy természetjáróink más tárgyakat (állatokat, növényeket, ásványokat, régészeti, néprajzi tárgyat) ne gyűjtsenek. A múzeum mindent szívesen és köszönettel fogad el, csak azt kéri, hogy a gyűjtés pontos adatait senki el ne hagyja a küldemények mellől.

Bányai János.

* Ezt az érdekes naplórészletet múzeumunk igazgatója volt szíves rendelkezésünkre bocsátani. (A szerk.)

Nyarády E. Gyula könyve és a Tordai-hasadék neve.

Egy kis csalódást okozott ez a könyv, talán azért is, mert készülése közben olyan sok szépet hallottam róla és az előfizetési fölhi.ás is sok jót ígért. Kíváncsiságunk föl volt csigázva, várakozásunk igen nagy volt. Hiszen alapjában véve nem is a tartalma ellen van kifogásom, mert ilyen terjedelmes, mindenre kiterjedő monografiánk ebben a nemben valóban nincsen; nagy fáradtsággal és gonddal összeállított adataiért mindenképen hálásak lehetünk a szerzőnek és főként hálásak lehetnek érte a természettudósok. De bennünket, természetjárókat nem elégíti ki és azokat sem, akik a természettudományoknak egyetlen ágában sem szakemberek, mert a munkában tudományos eredmények mellett élvezetes olvasmányt is keresnek. Igaz, hogy mindkét követelménynek megfelelni nem könnyű dolog és csak kivételesen sikerül. Az is meglehetően, hogy a szerző könyvét tudósoknak írta, nekik szánta, nem természetjáróknak.

Hogy olvasmányának kevésbé vonzó, annak bizonyára az az oka, hogy fontos és mellékes dolgok válogatás nélkül követik egymást, a kevésbé fontos részek természetesen nem kötik le az olvasó figyelmét, mert nem tudnak kellő érdeklődést kelteni. Ilyen mindjárt az egész IV. fejezet, amely a Tordai-hasadék leírásáról és névjegyzékéről szól. Az egész jegyzetbe kívánczok, a munka végére, mert semmi lényeges sincsen benne. Hasonló kisebb-nagyobb részek más fejezetekben is vannak, ilyenek elsősorban azok, amelyek az anyag összegyűjtésére, a műhelymunkára vonatkoznak; ezek időnként megakasztják az embert a folyamatos olvasásban, még ha magukban érdekesek is. A jegyzetben, a lap alján vagy a fejezet végén volnának helyükön, ott az és akkor olvasná el, aki és amikor akarja. Sokallom az egyes útvonalaknak (a hasadékhoz vezetőknél és a hasadékön átvezetőknél) elaprózását, fölöslegesnek tartom a színes térkép készítéséről szóló fejezetet.

De nem akarok túlságosan aprólékos lenni, tudományos értékének meg-bírálása amúgy is másnak föladata, csupán a hasadék elnevezéséről szeretnék még röviden szólni.

Igazán sajnálom, hogy a név kérdésében a szerzőnek „a választás egyáltalában nem volt nehéz”. Sajnálom, hogy nem fordított figyelmet *Szta*-nak az *Erdély* ezévi 5—6. számában megjelent közleményére.¹⁾ Ha egyéb nem, gondolkodóba ejthette volna ez a cikk, mert hangjából bárki megérthette, hogy szakember, nyelvtudós írta, már pedig senki sem vonhatja kétségbe, hogy a hasadék leghelyesebb nevének eldöntése a nyelvtudomány dolga, aminthogy valamely ásványnak, növénynek, állatnak meghatározása a természettudósok föladata. Ez világos.

Nagyon könnyű és természetes dolog lett volna például fölkeresni a szerkesztőt, megkérdezni tőle, ki a cikk szerzője és vele élőszóval vitára kelni. Szentül hiszem, hogy sikerült volna vagy az egyiknek a másikat, vagy a másiknak az egyiket a maga álláspontjának helyességéről meggyőznie, és most nem kellene nekem igazságot szolgáltatnom, ami sokszor igen hálátlan mesterség.

¹⁾ A szerkesztő nem tartja illőnek, hogy a „Torda-hasadék” szerzőjének érthetetlenül fölényeskedő megjegyzéseire e maga szerkesztette folyóirat lapjain válaszoljon. Siet azonban megjegyezni, hogy bár a cikkirő szakszerű fejtegetéseivel mindenben egyetért, a kérdés történelmi szempontból való megvilágítására másutt keres alkalmat.

Megpróbálom tisztázni a kérdést. Kétségtelen, hogy a *Tordai-hasadék* és a *Tordahasadék* elnevezés most egyformán járatos, a mai nyelvszokás szempontjából mindkettő egyformán jogos, tehát helyes is.

A középkori oklevelekben előforduló *Torda hasadéka* vagy *hasadékja* név — ámbár a legrégebb — ma számításba sem jöhet, nem azért, mert a hasadék Tordától olyan messze van, hogy inkább Mészköi- vagy Peterdi-hasadéknak kellene nevezni, hanem egyszerűen azért, mert ma ezt az alakot senki sem használja; ez elavult. Senki sem akarhat két közhasználatú szót elveszteni csak azért, hogy egy elavult régít föllevenítsen, nem is volna lehetséges.

Az a gyanúm, hogy a szerző azért nem akarja a hasadékot *Tordai*-nak nevezni, mert azt hiszi, hogy Torda városához semmi köze sincsen, azt is mondja, hogy „nem is tartozik Torda bafárához!!”¹⁾ De hát miért nevezi maga is *Tordahasadék* -nak? Vagy miért nevezték a régiek *Torda hasadékjának*? A régiek bizonyosan azért, mert hajdan, a névadás korában Tordához tartozott (ez különben az elnevezés lehető és jogos volta szempontjából nem is olyan fontos), vagy pedig azért, mert Torda volt a legközelebbi általánosan ismert lakott helység abban az időben, amikor a hasadék megnevezésére szükség volt, amikor Mészkö, Peterd, Szind stb. talán meg sem voltak, vagy olyan jelentéktelenek voltak, hogy névadókul nem szerepelhettek. (Hogy hogy is volt, döntsek el a történetírók.) A szerző pedig valószínűleg azért tartja jobbnak a *Tordahasadék* nevet, mert *Szfa* állítása ellenére is azt gondolja, hogy a hasadék egy *Torda*-nevű férfiútól kapta nevét. A *Tordahasadék* név úgy rövidült volna a *Tordahasadéka* (*Torda hasadéka*) szóból, mint Erdővidék az Erdővidéke, Szamosmellék a Szamosmelléke, Dunapart a Dunapartja szóból.²⁾ A személynévből való származtatásnak azonban semmi alapja sincsen. (Bocsánatot kérek a szerzőtől, ha föltevésemnek sincsen semmi alapja.)

De nem is a múlt dönti el a két egyformán jogos név között a vitát, hanem az, hogy nyelvhelyesség szempontjából a *Tordai-hasadék* a helyesebb, ha csak egy árnyalattal is. Igaz, van példa szép számmal. (különösen az újabb elnevezések között) a *Tordahasadék* igazolására is, ilyeneket a szerző is idéz más célből (de Úrnapja. országháza, Dunántúl más csoportba tartozik), de sokkal több példa igazolja a *Tordai-hasadék* -ot. Hogy a közelben maradjunk: Tóri-hasadék, Bácsi-torok, Monostori-erdő, Cegei-tó, Runki-szoros, Meziádi-barlang, Székelyjói-vízesés stb.³⁾

Ha tehát két kifejezés között választanunk kell, természetesen a helyesebbiket választjuk, és azt kellett volna választania a szerzőnek is, hogy munkájával a jobbnak, nyelvtanilag jogosultabbnak elterjedését és általánossá válását előmozdítsa. Függelékének utolsó bekezdésében azt kellett volna mondania: *A magam részéről azt ajánlhatom a Tordai-hasadékot kedvelő közönségnek, hogy használja következetesen a Tordai-hasadék elnevezést!* Így azonban én ajánlom ezt a nevet mindazoknak, akik nemcsak a *Tordai-hasadék* -ot szeretik, hanem a magyar nyelvnek, anyanyelvüknek ügyét is igazán a szívtükön viselik.

Brüll Emánuel.

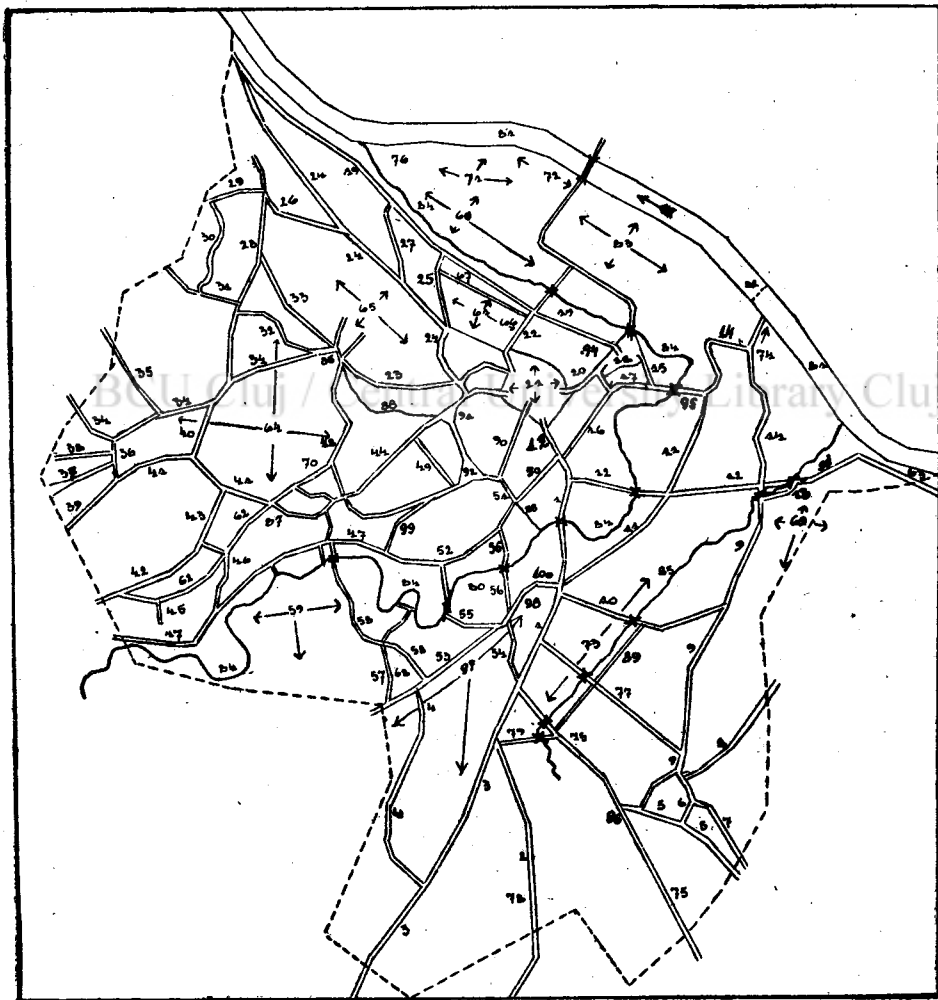
1) Az aláhúzás és a két felkiáltójel a szerzőé.

2) A szerző ezeket a példákat más vonatkozásban, az egybeírás igazolására idézi.

3) Csak mellékesen jegyzem meg, hogy az egybeírás (*Tordahasadék*, *Tordaihasadék*), a különírás (*Torda hasadék*, *Tordai hasadék*) vagy kötőjeles írás (*Torda-hasadék*, *Tordai-hasadék*) tisztán helyesírási, nem pedig nyelvhelyességi kérdés, a vitában teljesen közömbös.

Dés helynevei.

Folyóiratunk múlt évi folyamában (53–55. l.) az akkori szerkesztő felkérésére röviden szólottam arról, hogy milyen jelentős a helynevek gyűjtése. Az alábbiakban most mintegy mintaképpen egyik erdélyi város helyneveit közlöm. Sajnos, tekintettel kellett lennem folyóiratunk terjedelmére, és így pusztán a helyneveket közlöm minden magyarázat nélkül.¹ A helynevek közlésében igyekeztem a multkorai cikkemben jelzett szempontokat érvényesíteni; a hangzás szerinti (fonetikus) közléstől csak a személynevekből képzett helynevek esetében állottam el. Megjegyzem,

I. A belső terület térképvázlata.

¹ A ()-ben álló rövidítések a következők: á. = árok, l. = legelő, p. = patak, r. = rét, sz. = szántó, sző. = szőlő, k. = kaszáló, gy. = gyümölcsös, irt. = irtás, e. = erdő, kt. = kert, u. = utca, u. a. = ugyanaz.

hogy míg a külső terület helyneveit 1934-ig összegyűjtöttem, a belső területen előforduló hely-elnevezések összegyűjtésében az 1910 körüli időket vettem fel határpontnak. Azóta ugyanis nagyon sok olyan utca- és tér-név keletkezett, mely nem érdekelheti a helynevekkel tudományosan foglalkozót. A két térkép-vázlaton álló számok azokat a helyeket jelölik, amelyekre a táblázatban sorszámosan közölt helynevek vonatkoznak. Talán felesleges megjegyeznem azt, hogy a térkép-vázlatok valóban csak vázlatosan állítják elénk a város belső és külső területét.

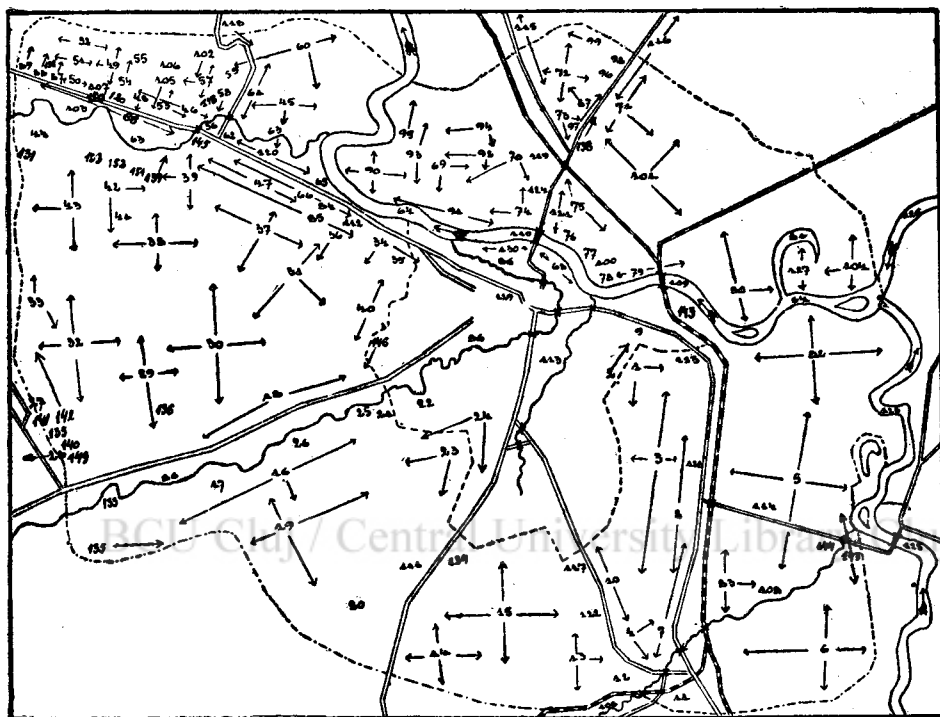
A belső terület helynevei.

1. Nagykiráj, később Kossuth Lajos u. 2. Bikáskút v. Tanya u. 3. Dézsknai út. 4. Hegy u. 5. Erdő v. Désvár (Dézsvár) u. 6. Bodonköz. 7. Bodon u. 8. Felsőrózsa v. Rózsahegy u. 9. Alsórózsa v. Rózsa u. 10. Kút, Cserkút v. Petőfi u. 11. Nagyszekeres, Posta, v. Bethlen Gábor u. 12. Bánffy u. 13. Rózsaköz u. 14. Kiszekeres v. Bocskai u. 15. Híd v. Zápolya u. 16. Kiskiráj v. Czákó Zsigmond u. 17. Laktanya v. Apafi u. 18. Fapiac v. Rákóczi tér. 19. Rév v. Alsórév u. 20. Rákóczi-út. 21. Rákóczi-tér v. Főtér. 22. Sörház v. Illosvay Jenő u. 23. Borsos v. Thököly u. 24. Felsőrév v. Kovács Samu u. 25. Malom v. Kazinczi u. 26. Hidegköz u. 27. Sík u. 28. Alsóhidegkút v. Béla u. 29. Felsőhidegkút u. 30. Kiskút u. 31. Bakó u. 32. Törvényfa u. 33. Temető u. 34. Felsőborsos v. Csernátoni u. 35. Újhegy u. 36. Dellő v. Dillő u. 37. Égés u. 38. Árok u. 39. Árokköz u. 40. Víg u. 41. Nagymulató v. Mózsa u. 42. Fazakas u. 43. Sugár u. 44. Felsőkodor v. Bercsényi u. 45. Zsák u. 46. Köves v. Fuvaros u. 47. Alsókodor v. Tímár u. 48. Diószegi u. 49. Kisköz u. 50. Mikes u. 51. Róth Pál u. 52. Deák u. 53. Kakashegy v. Honvéd. u. 54. Vitéz u. 55. Mészáros v. Zrinyi u. 56. Fürdő v. Weér u. 57. Szajka v. Szalka u. 58. Domb u. 59. Cigánysor. 60. Alsósétátér. 61. Felsősétátér. 62. Fűrésztelep. 63. Hóstát. 64. Malató. 65. Nagytemető. 66. Óvár. 67. Szénarét v. Szénatér. 68. Zsidótemető. 69. Rózsahegy. 70. Báróker. 71. Fodbalpálya v. Sporttelep. 72. Strand. 73. Postarét. 74. Csákvány v. Kádárker. 75. Szamosújvári út. 76. Vágóhíd. 77. Erzsébet út v. Új u. 78. Városmajor. 79. Bem u. 80. Weér-ker. 81. Szamos (Egyesült Szamos). 82. Gát. 83. Vásártér. 84. Szajka v. Kodori patak. 85. Pinéri patak. 86. Dudvafő. 87. Lépcsős u. 88. Dudva. 89. Király u. 90. Szécheni u. 91. Kálvin-tér. 92. Széchenyi-tér, 93. Szeszgyár. 94. Rákóczi-ház. 95. Beselercaszárnya. 96. Gőzmalom. 97. Kakashegy. 98. Honvédemlék. 99. Zsidó u. 100. Honvédtér.

A város határának helynevei.

1. Rózsahegy (sz, k, l, e, sző). 2. Rózsahegy oldala (kt, gyü, sző). 3. Rózsahegy laposa (sz, k, l). 4. Bungur (e, k, sz). 5. Alsósós (sz, k). 6. Felső-sós (sz, k). 7. Borsóföldek (sz, k, gyü). 8. Réterdő (sz, k, házak). 9. Vas-ker. 10. Sójmostó (sz, k). 11. Tilalmas (l, sz). 12. Szempéterhegy (sz, k, gyü, sz). 13. Göntér (sz, k, gyü). 14. Kiségető (l). 15. Gyertyános (gyü, sző). 16. Kádbükke (l). 17. Ácsiratvány v. Ácsirtás (irt, l, k). 18. Kodori vögy. 19. Rompás (l). 20. Dörgő (elsülyedt sóakna). 21. Sóskút. 22. Dinnyeföld (l). 23. Viganó (l). 24. Kakashegy (házak, akácos, l). 25. Vadkaszinó (ház). 26. Malomker (kt, k). 27. Törpényi vögy. 28. Gyékényesi vögy. 29. Nagymező (gyü, kt). 30. Alsó-dillő (l). 31. Felső-dillő (l). 32. Égés (l). 33. Vígláb (l, e). 34. Hidekkút-oldal (l). 35. Hidekkút. 35. Kirájarka (á). 37. Bakó (l, e)

38. Felsővirákhegy (e). 39. Alsóvirákhegy (szö, k). 40. Újhegy (l). 41. Boni-
zsiratvány (tsz, sz, k). 42. Vadalmás (l, sz, k). 43. Kenderszeg (e). 44. Csór-
góárka (k). 45. Alsócihegy (sz, k). 46. Felsőcihegy (házak, sz, k, gyü).
47. Hátsócihegy (u. a.). 48. Hiuzárok (e, á). 49. Balogoj (k, e). 50. Nagy-
szelcsova (k, e). 51. Kíszelcsova (k, e). 52. Perzselt (e). 53. Butyka (há-
zak, gyü). 54. Alsópusztá (gyü). 55. Felsőpusztá (gyü). 56. Kótuj (sz, k, gyü).

II. A város határának térképvázlata.

57. Cichegy laposa (k, e, gy). 58. Jérikó (e, k). 59. Tündérjuk, 66. Belső-
huhu (sz, k). 61. Külsőhuhu (sz, k, házak). 62. Ispotájrét (u. a.). 53. De-
berke pataka. 64. Szamos (f), 65. Hágói malom. 66. Somkúti vögy. 67.
Porondbánya. 68. Vásártér. 69. Alsóhorgastó (sz, k). 70. Kozárvári forduló:
úton alól (zs, k, házak). 71. Kozárvári forduló: úton felül (sz, k, vásártér).
72. Bélahegy (katonai lövőhely, sz, k, házak). 73. Lövölde. 74. Tulavíz: Alsó-
járó (sz, k). 75. Tulavíz: Felsőjáró (u. a.) 76. Alsómalom. 77. Felsőmalom
78. Alsóporondok (sz, k). 79. Felsőporondok (u. a.). 80. Felsőmódra (u. a.)
81. Holtszamos (kiszáradt mederrész). 82. Margitai dűllő (sz, k). 83. Betlen-
kerf (u. a.). 84. Hágó. 85. Birtokossági erdő (a város közbirtokosság erdeje)
86. Szajka patak. 87. Kiskántus (sz, k, e). 78. Natykántus (e). 89. Vulpa
(e, k, sz). 90. Botálma (sz, k). 91. Alsórészek (u. a.). 92. Felsőhorgastó
(k, sz). 93. Alsósziget (u. a.). 94. Felsősziget (u. a.). 95. Pusztafalu (u. a.)
96. Teuc v. Szombattfalviné pusztá hejje (homokbánya, k, sz). 97. Bélahegyajja
(házak). 98. Kútaknál (sz, k, régi vízművek). 99. Kopácsel (k, sz, e). 100.
Rabok kertye (kf). 101. Alsómódra (sz, k). 102. Bucegi hágó. 103. Köves-

hágó. 104. Sziget. 105. Szőrösvápa. 106. Anyakút. 107. Gyöntyhegy. 108. Sospatak (p). 109. Vashíd. 110. Nagyhid. 111. Dézsaknai út. 112. A sintéreknel. 113. Pinéri patak (á). Szembenedeki út. 115. Alóri út. 116. Kozárvári út. 117. Városmajor. 118. Csatónyi út. 119. Petroleumgyár. 120. Somkúti út. 121. Disznóporond. 122. Szamosújvári út. 123. Hóstát. 124. Fűrésztelep. 125. Kisszamos. 126. Natyszamos. 127. Irotvány. 128. Trasszia. 129. Kósáné gödre. 130. Gyakorlótér v. Fodbalpája. 131. Keregdomb. 132. Középkántus. 133. Doberdó v. Dobos. 134. Városi rét. 135. Égésárka. 136. Olátemető. 137. Módiárka. 138. Bélahegyajji út. 139. Birc. 140. Patáki árka. 141. Viglábi út. 142. Vigláb árka. 143. Katonák kertye. 144. Tőköstő. 145. Cémenthid. 146. Kádárárka. 147. Vergyák (sz, k). 148. Timárjérikója. 149. Vöröscsere (e, l). 150. Miháji csizmája. 151. Magosódal. 152. Meredekódal. 153. Nagyódal.

Dr. Szabó T. Áttila.

Kérelem népies növény- és állatnevek gyűjtésére.

Az európai művelt nemzetek, de még a kisebb népek is fölismerték, hogy a népies növény- és állatnevek följegyzése mily fontos tudományos és hazafias feladat. Számos tudományág használja föl ezt az anyagot, így a néprajz, a nyelv- és természettudomány, sőt a történelem is, mert a népies nevekből sok esetben értékes következtetéseket vonhatunk a magyarság településtörténetére vonatkozólag.

Ennek a munkának a megindítását immár halaszthatatlannak tartja az Országos Néptanulmányi Egyesület és hivatalos folyóirata, a Magyar Nyelvőr, s megbízta Beke Ödön nyelvészt a nyomtatásban megjelent régi és népies neveknek földolgozásával, s a gyűjtésnek a magyarság egész területére való kiterjesztésével. Ebben a tudományos munkában mindenkinek részt kellene vennie.

Gyűjteni kell első sorban a népies növényneveket, még pedig a fák, bokrok, a réteken, legelőkön, vetés közt, útszélien, erdőben, árkokban, folyók és tavak partján, mocsarakban és a kertekben termő virágos növények, továbbá páfrányok, mohák, zuzmók, gombák neveit. Minden népies nevet fell kell jegyezni, még az olyant is, amelyek egyeznek az irodalomban használt névvel, mert sok esetben azt is meg kell állapítani, hogy egy-egy név mekkora területen terjedt el, s hol hiányzik. Minden növénynek meg kell állapítani a tudományos nevét, azért, akik erre nem képesek vagy nem érnek rá, s a helyszínén nincs hozzáértő szakember, gyűjtsék magát a növényt s írják melléje a népies nevet, a városnak, falunak, pusztának pontos nevét a megyével együtt, ahol az illető nevet használják, s a gyűjtő saját nevét is írja oda, hogy a megjelenendő munkában ezt is közölhessük. A gyűjtés módjára külön adunk útbaigazítást.

Lehetőleg egy-egy falu összes növényeinek nevét jegyezzük föl, s hogy a gyűjtés minél teljesebb legyen, kora tavasztól nyáron át késő őszig gyűjtsük a növényeket.

Különös figyelmet kell fordítani az emberek és állatok gyógyítására használt növények neveinek gyűjtésére, s egyben azt is jegyezzük föl, hogy mely betegséget gyógyítanak vele és hogyan. Ha más célra is használják a növényt, pl. festékkészítésre, azt is jegyezzük föl. A gyermekeknek játékszerű szolgáló növényeket és állatokat külön csoportosítsuk, jegyezzük föl, hogy hogyan játszanak velük, milyen versikéket, mondókákat használnak ilyenkor. A növényekhez és állatokhoz fűződő népszokásokat is gyűjtsük. A nehezen érthető, különösebb neveknél kérdezzük meg a név értelmét is.

Az állatok neveit a teljesség elérése kedvéért szintén csoportok szerint jegyezzük föl. Eszerint külön gyűjtjük a négylábúak, madarak, halak, bogarak, stb. állatok neveit. Ezeket legjobban a vadászok, halászok, pásztorok ismerik, de sokat ismer minden vidéki ember. Ha nem tudjuk a tudományos nevet a népies név mellé ráírni, akkor írjuk le az állatot oly részletesen, hogy a szakértő ráismerjen. A népies neveket elsősorban idősebb emberektől és asszonyoktól kérdezzük meg, mert ők több növényt és állatot ismernek, mint a fiatalok, s a régi magyar neveket már csak ők tudják, s ha nem kérdezzük ki őket, velük együtt sirba szállnak a magyar nyelv régi szavai.

Mivel a népies neveket az egész magyarság területén gyűjteni kell, akiknek ismerősei és rokonai vannak, szíveskedjenek őket is ebbe a nagyfontosságú munkába való bekapcsolódásra rábírni. — A népies neveket és a gyűjtött növényeket szíveskedjenek szerkesztőségünk címére beküldeni.

Kirándulási takaréék.

Sok természetjáró azért nem vehet részt a nyári, nagyobbszabású (2–3 hetes) kirándulásokon, mert nincs rá anyagi fedezete, magyarán mondva, mert nincs rá pénze, ami a mai nehéz gazdasági, megélhetési viszonyok között nem is csodálatos, csak szomorú dolog. Irigykedve nézik sokan közülünk azokat a szerencséseket, akiknek vagy jobb anyagi körülményeik, vagy előrelátásuk és gondoskodásuk lehetővé teszik, hogy ezekre a tanulságos és szórakoztató kirándulásokra elmenjenek és egyidőre kiragadják magukat egész éven át tartó mindennapos gondjaik és idegölő munkájuk köréből.

Ez a körülmény érlelte meg a központi természetjáró-szakosztályban azt a gondolatot, hogy kísérletképpen egy esztendőre *kirándulási takaréékot* létesítsen, amelynek az a rendeltetése, hogy módot adjon tagjainak a kirándulás költségeinek apránként való összegyűjtésére. A betétpénzek megőrzését a szakosztály pénztárosa az ügy érdekében szívesen vállalta; sajnos, nem sokan vették igénybe, mindössze 7-en, ezek azonban megmondhatnák, milyen jó szolgálatot tett nekik az a néhány száz lej, melyet ilyenformán sikerült megtakarítaniok, úgyszólván megmenteniök a kirándulások számára.

Egynéhányan azért nem követték a megtakarításnak ezt az útját, mert azt mondták, hogy ha fölösleges pénzünk lesz, maguk is félre tudják rakni. De tudjuk, hogy ez csak olyan beszéd, mert a legtöbb ember nem tesz félre semmit, vagy ha meg is takarít valamit, a legelső, nem is nagyon kényszerítő ok elegendő ahhoz, hogy hozzányúljon és másra költse el. Ha másnál van a pénz, ha nincs a keze ügyében, mégis jobban meggondolja a dolgot, elmúlik a pillanatnyi szükség és megmarad a betét.

Pedig az írásba sem foglalt szabályzat (ha ugyan annak nevezhető) igen szabadelvű volt. Mindenki annyit fizetett be hetenként, kéthetenként vagy havonként, amennyit akart, vagy amennyit nélkülözhetett; akkor és annyit vehetett ki az összegből, amikor és amennyire éppen szüksége volt; sőt azt is megengedtük, hogy másra használja föl (az

egészet vagy egy részét), ha erősen megszorult pénz dolgában. Ezt a lehetőséget azonban — dicséretükre mondva — senki sem vette igénybe.

Az idén (az 1937/38. évben) is fenntartjuk ezt a kirándulási takarékot, és mivel hasznos voltát a tapasztalat is igazolta, nagyobb buzgósággal akarunk résztvevő tagokat toborozni; nem kételkedünk benne, hogy szándékunk sikerülni fog. Hasonló munkára biztatjuk vidéki osztályainkat is, annál is inkább, mert ez a kis gondoskodás igen alkalmas a takarékoság erényének fölbresztésére, amellyel a magyarság általában nem igen dicsekedhetik. b. e.

Kirándulási szabályzat.*

1. Az egyesület kirándulásait a természetjáró-szakosztály rendezi. Hetenként egyszer, rendszerint hétfőn a hivatalos helyiségben összejön és megbeszéli — lehetőleg hosszabb időre — az útiterveket. Megállapodásait a hirdető táblán, a napilapokban és az egyesület *Erdély* című folyóiratában hozza a tagok és az érdeklődők tudomására.

2. Minden kirándulást az egyesületnek valamelyik önként vállalkozó vagy a szakosztály által fölkért és megbízott tagja vezet. Fölkérhet azonban a szakosztály — ha szüksége mutatkozik — más egyesületbe tartozó vagy egyleten kívül álló vezetőt is.

3. A vezető elkészíti a részletes útitervet, szállító eszközökről, szállásról stb. gondoskodik, általában mindent megtesz a kirándulás zavartalan lefolyása érdekében. Munkájában a titkári hivatal támogatja,

4. Nagyobb kirándulásokon helyettes vezetőről is gondoskodni kell, hogy az előkészítésben és a többnapos úton az első vezetőnek segítségére legyen.

5. A vezető vagy helyettese a jelentkezésre kitéüzött idő utolsó két napján d. u. 7-től 8-ig a hivatalos helyiségben tartózkodik, hogy a jelentkezőket fogadja és kellő felvilágosítással lássa el. Az esetleg korábban jelentkezőket a titkári hivatal fogadja.

6. Nagyobb, két-három hetes kirándulások előtt a vezetők összehívják a résztvenni óhajtó természetjárókat, hogy az útitervről részletesen tájékoztassák őket és a ruházkodásra, fölszerelésre, szállásra, élelmezésre vonatkozó utasításait megadják. Ha csak mód van rá, mindenkinek kezébe kell adni a sokszorosított útitervet.

7. A résztvételi díjat a jelentkezéskor előre be kell fizetni a vezetőnek vagy a szakosztály pénztárosának vagy a titkári hivatalnak (megállapodás szerint), nagyobb kirándulás alkalmával a kirándulás megbízott pénztárosának.

8. Társasgépkocsin, lovaskocsin, általában minden olyan közlekedési eszközön, melyen a helyek száma korlátolt és különböző minőségű, az elhelyezkedés a jelentkezés sorrendjében történik.

* Ez és az alábbi tizparancsolat az új tagsági igazolvány számára készült.

9. Kirándulásokon és menedékházakban az egyesület tagjai és családtagjaik kedvezményben részesülnek, ha az alapszabályok 11. §-ának 2. bekezdése értelmében az előző évről tagdíjhátrálékban nincsenek. Igazolványát ezért mindenki vigye magával. Vendégek a teljes díjat fizetik.

10. Ha valaki a kirándulásról elmarad, az előzetesen befizetett résztvételi díj visszatérítését nem követelheti. Különös, méltánylást érdemlő esetekben a visszafizetésről a szakosztály dönt.

11. Ha rossz időjárás, a jelentkezők kis száma vagy más előre nem látott ok hiúsítaná meg a kirándulás megtartását, a befizetett összeget természetesen visszafizeti az egyesület.

12. A vezetők az indulásra kijelölt helyen az indulás előtt legalább egy negyedórával (vasúton való utazáskor legalább egy félórával) föltétlenül megjelenni tartoznak. Ha rossz az időjárás, a kirándulás megtartásáról a résztvevők többsége határoz.

13. A természetjárók a kirándulás sikere és a kívánatos jó hangulat biztosítása érdekében kötelesek a vezetők jóakarató figyelmeztetéseit meghallgatni, utasításait megfogadni; igyekezzenek testvéri szeretettől áthatott magatartásukkal a vezetők hálátlan munkáját megkönnyíteni és a kirándulás tanulságos és kellemes lefolyását mindenben előmozdítani. Esetleges panaszaikkal, javaslataikkal forduljanak a szakosztályhoz.

14. A vezetők kényszerítő ok nélkül ne változtassák meg az útitervet; főként olyan szükségtelen eltéréstől tartózkodjanak, melyhez nem sikerült megnyerniök minden résztvevő önkéntes hozzájárulását.

15. A vezetők kötelesek a kirándulók számáról, a kirándulás lefolyásáról, költségeiről, tapasztalataikról a kirándulást követő első szakosztályi megbeszélésen erre a célra szolgáló nyomtatványon beszámolni.

A természetjáró tízparancsolata.

1. *Csak olyan útra vállalkozzál, amelyet elbírsz*, mert különben kockáztatod egészségedet és megakadályozod kiránduló társaidat útitervük végrehajásában.

2. *Az indulásra, visszatérésre kitűzött időben pontosan légy jelen*; inkább te várj az indulásra tíz percet, semhogy tereád várjanak ötöt.

3. *Ne légy senkinek terhére*; légy vidám, de örökös fecsegéssel, hangos beszéddel ne zavarj utitársaidat; légy szerény, kicsinylő megjegyzésekkel, haragos kifakadásokkal, türelmetlenkedéssel ne rontsd el mások jókedvét és szórakozását.

4. *Becsüld meg természetjáró testvéreidet*, igyekezz hasznossá tenni magadat a társaságban, segíts a rászorulóknak, bajban el ne hagyd őket.

5. *Szeresd a természetet*; hagyd meg a maga eredetiségében, komoly ok nélkül ne pusztítsd el egyetlen növényét, állatát sem. A magad vagy egyesületed nevét sehová föl ne vésd, a hulladékot égesd vagy rejtse el.

6. *Erdőben tüzet ne rakj*, könnyen szél kerekedhetik és bajt okozhat; a mezőn, réten — az erdőtől távol — rakott tüzet égve ne hagyd.

7. *A falu népét beszéddel, magaviseleteddel vagy ruházkodásoddal meg ne bofránkoztasd*, vedd egész ember-számba őket és igyekezz szokásaikhoz alkalmazkodni.

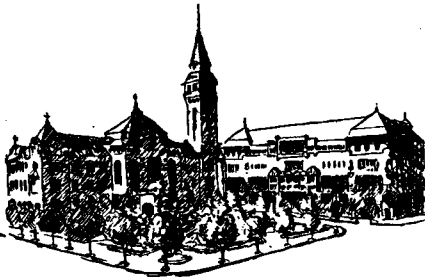
8. *A vendégjoggal vissza ne élj*, a természetjáróknak rossz hírét ne költsd; kíméld a más vagyont, útról, ösvényről le ne térj, tilosban (vetésen, kaszálón, kerten keresztül) ne járj.

9. *A menedékházak nem kocsmák*, hanem valamelyik egyesület szállásadó, vendéglátó házai, tehát úgy viselkedj mint vendég, hogy magadra, egyesületedre, nemzedetdre szegyént ne hozz.

10. *Éjtszakai nyugalomra szánt időben* — menedékházban, magánlakásban, szénapadláson, sátorban vagy bárhol másutt — *ne zavard testvéreidet* beszéddel, járkálással, késői lefekvéssel vagy korai fölkeléssel, mert sok kirándulás sikerét, örömét tetfe már tönkre egy-egy álmatlan éjtszaka, ne légy tehát ilyennek okozója. Közelítsd meg a természetjáró mintaképet!

Egyesületi élet.

Marosszéki osztályunk a Cserepeskőn. Június 19-én d. u. érkezünk gépkocsin Szovátára (54 km) s a fürdőtelepen meghálva, másnap 20-án reggel 5 órakor mentünk gyalog tovább a Sebes-patak mentén fölfelé. Az Egresi hágó rövid, de erősen emel-

kedő útszakasza után értünk az Egres-tetőre. A bükkerdőt itt már a fenyő és borókafenyő váltja fel. Az erdőn túl van a Cserepeskő-mező; 4 órai gyaloglás után az itten levő vadászházban szálltunk meg. Innen az út a Cserepeskőn épült „dűrgő”-házig másfél óra. A tetőről szép kilátás

nyílik a Mezőhavasra (1777 m) és a Bekecsre. — A június 20-i pásztor-tűzes havasi est sokáig emlékezetes marad nekünk. Fél 10 körül, amint az erdőszéli tisztáson ültünk, ritka szépségű meteorkő-hullást láttunk. Az ég boltján megjelent izzó tűzgolyó hosszú utat tett meg, s eltűnése után a csóvája 3 percig jól látható volt. — 21-én reggel a Tekenyős gerincen, a Kutyaakasztónak nevezett ponton át vezető úton tértünk vissza, és a Tekenyős-mezőnél a gerincről leereszkedve, ismét a Sebes-patakhoz értünk. Szovátáról az esti fél 7-es társasgépkocsival jöttünk el. Kirándulásunkon tizennégyen vettek részt. *E. J.*

A Vármezőre is rendezett kirándulást marosszéki osztályunk. A Nyárád két ágának találkozásánál kiszélesedő völgy a Vármező. Július 18-án ide rendeztünk egynapos kirándulást (44 km). A lapály keleti részén emelkedik a kúpalakú várhegy. Sűrű erdő borítja; a hajdani vár emléke csak nevében maradt fenn. A pisztrangos

tavak megtekintése után az erdőszélen sától vertünk. A délelőtt horgászással, nyilazással telt el. Ebédre pisztrángot süttünk nyárson. Délután, gyönyörű bükkerdőkön keresztül, 1 órai gyaloglás után értünk ki a szakadati útra, ahol az előre küldött társasgépkocsira ülve, Szovátára mentünk s a napot fürdással fejeztük be. Szép holdas este, vidám hangulatban érkezünk haza.

E. J.

Bors Mihálynak, egyesületünk nemrégiben elhunyt, áldozatkész elnökének emlékére f. hó 26-án d. e. 12 órakor emléktábla-leleplezéssel kapcsolatos ünnepélyt rendezünk a Tordai hasadéknál levő menedékházunkban. Vidéki osztályainkat és a tagegyesületek tagjait ezúton is meghívjuk e bensőséges természetjáró ünnepségre.

Csiki osztályunk július 4-én a Suta erdőben jól sikerült népnepélyt rendezett Csíkszereda és a környező falvak részvételével. Az ünnepély jövedelmét az osztály a sutai menedékház befejezésének költségeire fordítja. — Ugyanez az osztály július 17—20-án gyalogos kirándulást rendezett a homoródalmási Orbán Balázs barlanghoz; e gyaloglás során a kirándulók érintették Kiruj-fürdőt és Hargita-fürdőt is. A megtett út 97 km volt.

Októberi kirándulásaink. A központ természetjáró szakosztálya az őszre a következő kirándulásokat tervezi: Október 3-án: Nagykapus, Pányiki szoros; 10-én: Gyalu, Sátorhegy, Dermata-nyaraló; 17-én: Sztána, Almási vár, Zsoboki erdő; 24-én: Hideghavas, Priszlop; 31-én: Tordai hasadék. — A kirándulásokra vonatkozó tudnivalókat esetről-esetre néhány nappal az indulás előtt a napilapokban és a központi hivatalos hely-

ség hirdető-tábláján tesszük közzé. Az indulás minden esetben Kolozsvárról történik.

Tagjaink közül a nyáron többen hosszabb-rövidebb ideig tartó kirándulásokon vettek részt. A kirándulások közül különösen azaldunai körút, a Kelemen-, a Brassói- és a Fogarasi-havasokba tett kirándulás, a Cegei tó és környékén való üdülés a jelentősebbek. Nem kerültek el kirándulóink a bihari hegyeket sem. A központhoz közeleső Tordai hasadékhoz a nyár folyamán több gyalogos és gépkocsis kirándulást vezetünk.

A Tordai hasadék ideiglenes fahídjai a környékbeli lakosok érthetetlen rongálása miatt nagyon rossz állapotban vannak. Újjáalakult tordai osztályunk tervbe vette, hogy az árvíz által elsodort vasbeton-hidak vasalkatrészeit a vízből kiemelteti és újra felállítja a régóta nélkülözött vasbetonhidakat. E terv végrehajtásával tordai osztályunk szép tanujelét adná annak, hogy ismét részt akar venni az EKE építő tevékenységéből, és minden eszközzel hozzá akar járulni az országszerfe híres Tordai hasadék közlekedési viszonyainak megjavításához. E téren az útjelzések megteremtése illetőleg megújítása is jelentős feladat volna.

Tordai osztályunk a központ kezdeményezésére július 31-én tartotta tisztújító közgyűlését. Ezen az osztály nagy számban megjelent tagjain kívül a központnak minetegy 25 tagja vett részt. A központi tisztviselők közül Brüll Emánuel alelnök és dr. Balogh Ernő főtitkár, meg több központi tisztikari és választmányi tag megjelenése hozzájárult ahhoz, hogy tordai osztályunk életének e jelentős mozzanatát a helyi jelentőség korlátai közül kiemelje és egyetemes egyesületi életünk kimagasló eseményévé

tegye. — A gyűlést az osztály választmányi ülése előzte meg; ezen a választmány tordai osztályunk és a központ közötti sajnálatos félreértésből származó feszültség békés elintézésének lehetőségét vitatta meg. A központi tisztviselők részéről történt megnyugtató kijelentések után nyitotta meg *Brüll Emánuel*, központi alelnök a gyűlést és kérte fel dr. *Bodóczi Károly*, volt osztályügyészt, hogy a tárgysorozat egyetlen pontjának végrehajtása érdekében jelölőbizottságot alakítson az osztály tisztviselőinek jelölése céljából. A megalkotott jelölőbizottság hosszas tanácskozás után átadta az elnöknek a jelöltek névsorát. A tordai osztály jelenlevő tagjai az egyedüli elnökjelöllet, *dr. Lőrinczy Ákos*, ny. vármegyei főügyészt egyhangú felkiáltással elnökké választották meg. Az új elnök rövid üdvözlő és köszönőbeszéd kíséretében átvette az elnöki széket és felkérte a jelölőbizottság elnökét a jelöltek névsorának felolvasására. A közgyűlés tagjai egyhangúan a következő tisztviselőket választották meg tordai osztályunk ügyeinek intézésére: Díszelnök: *Br. Jósika Gábor* és *dr. Gál Miklós*. Alelnök: *Sitzler Walter*, *Tompa Lajos*, *Farkas Béla* és *Csiki András*. Főtitkár: *Bereczky János*. Titkár: *Finta Gyula*. Pénztáros: *Nagy Albert*. Ellenőrök: *Herczeg Kálmán* és *Major István*. Jegyző: *Sipos Gábor* és *Szentkirályi Miklós*. Ügyész: *Dr. Bodóczi Károly*. Orvos: *Dr. Szentkirályi István*. Műszaki tanácsadó: *Pichler Gyula*. Választmányi tag: *dr. Adorján Endre*, *Pázsint József*, *Frenkel József*, *Krausz Károly*, *Finta Domokos*, *Ko-*

roknai Lajos, *Thuizai Gyula*, *Bodola András*, *Kis József*, *Dénes József*, *Blényesi Lajos*, *Nussbacher Jenő*, *Fodor János* és *Koncz János*. — A választást a megjelent választottak elfogadták. Ezek után most már minden reményünk megvan arra, hogy e jelentős vidéki osztályunk életében a munka új, békés korszaka következik be, és a központtal egyetértve dolgozik a közös egyesületi célok érdekében.

A Romániai Természetjáró Egyesületek június 24-én tartott szövetési közgyűlésén érdekeink védelme céljából az EKE képviseltette magát. Örömmel értesítjük osztályainkat, hogy e közgyűlésen az EKE-ről sok elismerő szó hangzott el. Többek között a Román Touring-Club kiküldöttje a legmelegebb dícsérettel emlékezett meg arról, hogy a Touring-Club egyik osztálya székelyföldi kirándulása alkalmával, csíki osztályunk részéről „a köteles természetjáró testvériességet is messze meghaladó meleg szeretetben és szívélyes fogadtatásban részesült.” Kiemelte a felszólaló, hogy az itteni útvonalon az EKE-nek kifogástalan útjelzései vannak s általában az EKE itteni természetjáró alkotásai mintaszerűek. Külön megemlékezett Lőrinczy és Máthé József csíki tagtársunkról, kik a kiránduló-csoportot igazán lekötő lezö kedvességgel, szívességgel és iskolázott hozzáértéssel vezették. Örömmel közöljük ezt követendő példaképpen osztályainkkal és csíki osztályunknak meleg köszönetet mondunk, hogy az országos gyűlésen ilyen szép elismerést és dícséretet szereztek az EKE-nek.

Hírek.

Az Erdélyi Múzeum Egyesület, országrészünk egyetlen tudományos egyesülete, ez évben augusztus 29—31-én Székelyudvarhelyt rendezte meg nyári vándorgyűlését. A három napra terjedő tudománynépszerűsítő ünnep előestéjén Szejkefűrdőn az egyesület küldöttei megkoszorúzták a nagy székely honismertető, Orbán Balázs sírját. Az ünnepi közgyűlésen egyesületünk főtitkára, *dr. Balogh Ernő*

elnöke tartott ezúttal előadást a természetjárás népszerűsítése érdekében. E tárgykörbe vágott *Cseke Domokos*-nak »A Barcaság fővárosában« és *Bányai János* „Fürdőélet régen és most” című vetítettképes előadása. — A vándorgyűlés alkalmat szolgáltatott néhány tagtársunknak arra, hogy megismerje a ref. kollégium híres, *Haáz Rezső* szervezte néprajzi múzeumát és Székelyudvarhely környékének külön-

Az igazgatónő fogadószobája a székelyudvarhelyi ref. tanítóképzőben.
A szoba berendezése *Haáz Rezső* terve szerint készült. (Kováts István felv.)

adott elő „Az anyagok változásainak viszatérő útjai” címen, az ezt követő ünnepi közebéden pedig az egyesület alapítójáról, *gr. Mikó Imréről* egyesületünk elnöke, *dr. Tavaszy Sándor* mondott serlegbeszédet. A vándorgyűlés előadói közül többen (*Husz Ódón, Vámszer Géza, László Dezső* és mások) egyesületünk tagjai közül kerültek ki. *Dr. Tulogy János*, egyesületünk al-

leges, bájos szépségeit. Két fél- és egy egynapos kirándulás fellebbentette a fátylat a sokunk számára eddig ismeretlen udvarhelyszéki vidék vonzó látnivalóiról. Igazán csodálkoznunk kell, hogy kirándulóink olyan keveset látogatják ezt a hozzánk, fajtánkhoz olyan közelálló területet. Hogy ez a csodálkozás bennünk felébredt, a vidék hatásán kívül annak

a kedves, meleg fogadtatásnak és ka-
lauzolásnak köszönhető, amellyel az
udvarhelyi közönség és az ottani két
magyar intézet tanári kara fogadta és
vezette a vándorgyűlés tagjait. Való-
ban itt az ideje, hogy az udvarhelyiek
lelkességét és búzgakodását egyesü-
letünk is használja fel a természet-
járás népszerűsítésére úgy, hogy ala-
kítsa meg ottani osztályát. Reméljük,
hogy e terv, mely a központiakban
és az udvarhelybeliekben egyaránt él,
nemsokára valóra válik.

Úzvölgyi kirándulásról olvasha-
tunk a *dr. Tavasz Sándor* szerkesz-
tésében megjelenő Kiáltó Szó f. évi
szeptemberi számában (99—97. 1.). A
leírás szerzője, Kocsis Sámuel s. lelkész
a moldvai Úz folyó mentén levő refor-
mátus szórványok meglátogatásáról
emlékszik ugyan meg, de a honismer-
tetéshez is érdekes adatokkal járul.

A Magyarság Néprajza című négy
kötetre tervezett nagyszerű munkának
az utolsó kötete is megjelent. E már
mult számunkban is említett mű a
magyar népelet alkotásainak első rend-
szeres összefoglalása. A magyar nép-
rajz szakértői, de az avatfalan, érdeklő
közönség is jó tájékoztatót kap
e kötetekben. Az első két kötet a nép-
lélek tárgyi emlékeit, a másik kettő
a nép szellemi megnyilvánulásait fog-
lalja össze.

A Touring Club kolozsvári „Frä-
tia Munteana” osztályának őszi ki-
rándulástervében a következő kirán-
dulások szerepelnek: *Szeptember 18—*
19-én (szombat-vasárnap): Runki-
szoros — Szkerisora. — *26-án*: (vasár-
nap): Dregánvölgy, Ördögmalom,
Boteásza (1792 m). — *Október 2—3-*
án (szomb.-vasárn.): Intregáld, Kecse-
kő (1208 m). — *9—10-én* (u. a.):
Retyezát. — *17-én* (vasárnap): Kis-
bányai havas, Huza-völgye. — *24-én*
(u. a.): Remetei sziklaszoros. — *26-án*
(u. a.): Sztenisora (1479 m). — Po-
iana Fránturei. — *31-én* (u. a.): Go-

dean-csúcs. — *November 7—8-án*
(vasárnap-hétfő): Magura. — *14-én*
(vasárnap): Kisbányai havas, Pietrile
Mărunte (1733 m). — A kirándulá-
sokat minden esetben a kolozsvári
»Cartea Românească“ fióküzlet is hir-
defi; ugyanítt mindennemű felvilágo-
sítást szerezhetni a kirándulásra vo-
vatkozólag.

A szászéves Gyilkostó ismertetését
közli a Székelységnek most megjelent
új száma, emellett Borszék régi fürdő-
életének hangulatos leírását is tartal-
mazza. Kegyeletes megemlékezést írt
Csiby Lajos a nemrégien elhunyt *Balázs*
Ferencről, a munkás székely unitárius
papról. Még igen sok érdekes székely-
földi adat és humoros történet egészíti
ki az új számot. Szerkesztősége és
kiadóhivatala: Székelyudvarhely-Odor-
heiu. Az előfizetése egy évre 100 lej
(tanügyieknek és nyugdíjasoknak 60l.).

A magyar fatornyokról értékes
tanulmánya jelent meg *dr. Balogh Iloná-*
nak, a Budapesten élő fiatal művész
történésznek. Mivel a magyar fatornyok
(haranglábak) jelentős része Erdélyben
állott vagy áll ma is, érthetően érde-
kelhet minden erdélyit e nagy adat-
gyűjtésre alapított könyv. Képanyaga
sok erdélyi emléket is megismertet az
olvasóval.

Kincses Kolozsvár műemlékeiről
is budapesti művészettörténész tollá-
ból jelent meg egy értékes kötet. A
nagyszámú képanyaggal díszített munka
e város kallódó, pusztulásnak kitétt
vagy éppen elpusztult műemlékei kö-
zött tájékoztató biztos kézzel. A mű
írója, *dr. Balogh Jolán* az erdélyi renaiss-
canceról írt tanulmányvázlatával már
előbb méltó feltűnést keltett.

A belgrádi vásáron szeptember
11—12-én a romániai Természetjáró
Hivatal (O. N. T.) is részt vett. Az
ország természeti szépségeit gyönyörű
fényképsorozatokban mutatták be a
látogatóknak.

A párisi román nemzeti természetjáró hivatal fényes külsőségek között avatták fel. Az ünnepségen a román követségen kívül a román születési és szellemi előkelőség több tagja vett részt. A hivatal helységeit román művészek a román népművészet termékeivel díszítették fel, hogy úgy is fokozzák azt a hatást, amelyet a kibocsátott ismertető füzetek és képesfaltagaszok a romániai tájak szépségeinek megismertetésével keltenek

A Touring Club központi hivatala a fővárosban véglegesen a B-dul Take Ionescu 27. sz. V. emeletén rendezkedett be. Hivatalos óra (hétköznap): d. e. 11—12'30 és d. u. 5—7'30.

A bukaresti rádió május 31 és június 6-a közötti „hegyek hetén” a következő előadásokban tárgyszette a természetjárás eszméit: *Május 31-én*: Bucuța Emánuel: Constantinescu G. K. és a román utazás előfutárai. — *Jún. 1-én*: Simionescu János: A hegyek élete. — Dr. Nasta Marius: A hegyi éghajlat és az ütlőhelyek szerepe a tüdővész gyógyításában. — *2-án*: Bădăuță Sándor: Hegyeink szépsége. — *3-án*: Orghidan Miklós: A máramarosi hegyek. — Dianu R.: A hegyek a román irodalomban. — *4-én*: Conea János: A hegyek történeti szerepe. — *5-én*: Pușcariu Valér: Barlangok és természeti képződmények hegyeinkben. — *6-án*: Mehedinți S.: A hegyek szerepe a román nép kialakulásában. — E hírünk kiegészítíi folyóiratunk egyik előbb közölt cikkét.

Ausztriában a legújabb kimutatás szerint nem kevesebb, mint 800 menedékház áll a természetjárók rendelkezésére. A menedékházak némelyikét nemcsak kitűnő úton, de drótkötélpályán is megközelíthetni. Az üzemben levő 12 ilyen drótkötélpálya közül kettő, az isbrucki Nordkettenbahn (Tirol) és a tiroli Zugspitzbahn 2238 illetőleg 2805 méterre szállítja fel az utasokat.

Óradnán dr. Turcu ottani ügyvéd vezetésével megalakult az u. n. „Oficiul local de cură și turism”, amely tervbe vette a jövő évben a radnai havasok színjelzését, 15 jelzőtábla felállítását, menedékházak építését stb. A természetjárók örömeire szolgál az is, hogy a borbereki legfelső bányász-házakból is kettőt a zilahi 7. vadászrezred menedékházzá rendezett be. A tiszta, világos szobákkal, kényelmes ágyakkal villanyvilágítással ellátott menedékházakban a természetjárók személyenként 25 lejért jó szállást találnak. Újabbán a 7. vadászrezred a Benes csúcs oldalában téli menedékház építéséhez kezdett. Ezt a téli menedékházat a katonai sí-osztagokon kívül bármely természetjáró is használhatja.

A Nemzeti Természetjáró Hivatal (O. N. T.) elhatározta, hogy a jövő évben alpesi őrzárakat létesít. Ezek az őrzárak az első segélynyújtásban, a hegyi vezetésben, az útjelzésben lesznek a természetjárók segítségére. Minden menedékház gondnokságát kötelezni fogják az őrzárak befogadására és kedvezményes elszállásolására.

Az ötvenszázalékos vasúti igazolványokat ezután nem a Román Sportegyesületek Szövetsége (U. F. S. R.) hanem a Román Természetjáró Egyesületek Szövetsége (Federația Societăților de Turism din România) adja ki. Címe: Bukarest, Calea Victoriei, Pasajul Român 23.

A Román Természetjáró Egyesületek Szövetsége f. é. június 24-én rendezett közgyűlésén elhatározta azt, hogy a különböző egyesületek menedékházaiban a viszonyos kedvezményeket biztosítani fogja. Ebből a célból 10 lejes természetjáró bélyeget ad ki; ennek az egyesületi igazolványokba való beragasztása a felmutató számára az egyesületi tagok számára szóló kedvezményt biztosítja.

A „România Pitorească” nevű természetjáró- és sport-szövetség szeptember 26-án d. e. 10 órakor szenteli fel új menedékházát a Csukáson (Brassó m.) Az ünnepélyre egyesületünk is meghívót kapott.

A biharfüredi fürdőigazgatóság értesítette egyesületünket, hogy legalább 30 kiránduló esetében ingyen bocsátja rendelkezésre ipari szerelvényét és legalább 12 kiránduló ese-

tében a sín-gépkocsin 30—40 százalékos kedvezményt ad.

A Retyezátról érdekes színes leírás jelent meg a Magyar Lapokban (VI. 1937. 181. sz. 11—12. l.) dr. Középesy László tollából „Szép az élet — kétezer méteren felül” címen. Mindenesetre örvendetes, hogy napilapjaink, ha nem is rendszeresen, de hébe-hóba közölnek ilyenféle cikkeket, amelyek felhívják a figyelmet ország-részünk ismeretlen szépségeire.

Szerkesztői üzenetek.

A folyóirat szellemi részre vonatkozó küldemények és a szétküldést illető felszólalások a szerkesztőhöz, névre szólóan címzendők. Cím: Kolozsvár, Str. Brătianu (v. Király-u.) 24. sz.

A szerkesztés munkájának megkönnyítése céljából a szerkesztő a következőkre figyelmezteti az igen tisztelt munkatársakat: 1. Nagy sor-közzel csak a papir egyik felére és lehetőleg géppel írt cikkeket kér. 2. A közlésre szánt cikk legnagyobb

terjedelme kb. 150 folyóiratbeli sor. 3. Mellékletül csakis világos és éles körvonalú fényképek küldendők, A felvétel készítőjét jelezni kell. 4. A szerkesztőség sem kéziratot, sem fényképet nem küld vissza.

A folyóirat előfizetési díja egy évre 100 lej. Tagjaink 60 lejes kedvezményes áron kapják. Az előfizetési díj a központi főpénztáros, Perczel Attila címére (l. a szerkesztő címét!) küldendő.

Vízmentes, vihar- és szélkabátok valamint mindenemű turista- és sportöltönyök legolcsóbb beszerzési forrása, készen és méret után

RUBIN EUGEN

KOLOZSVÁR-CLUJ, CALA REGELE FERDINAND 29.

Pipere, háztartási és fényképészeti cikkekben a legdúsabb raktár az

Emke Drogeriában
Kolozsvár-Cluj, Piața Unirii.